



Thisted - købmændenes by

På Thisted Museum har man en permanent udstilling om byens historie

Købmand Nordentofts gård, Østergade 8 ca. 1910. Til højre står dagvognen, der kørte til Klitmøller. Denne købmandsgårds historie fortæller i øvrigt meget om egnens historie. P. C. Nordentoft boede oprindeligt i Klitmøller, hvor han drev skudehandel. Det var en handelsform, hvor man udførte landbrugsprodukter (især korn) og indførte træ og jern (især fra Norge). I 1825 brød havet gennem Agger Tange, og det blev muligt at sejle direkte til Thisted, som fik havn i 1840. I den periode flyttede P. C. Nordentoft til Østergade, og han var én af initiativtagerne til havnebyggeriet. Senere overlod han købmandsgården til sine to sønner. Efter dem var der i mange år mejeri, som nu er flyttet til byens udkant, hvor man udelukkende producerer is (Polar Is). Købmandsgården i Østergade er lige blevet renoveret og indeholder nu moderne boliger.

Af museumspædagog Svend Sørensen

Vægten er lagt på 1800-tallet, da byen både var amtsby og købstad. Betegnelsen købstad betyder egentlig handelsby, idet al handel i området efter loven skulle foregå i købstaden. Thisted fik købstadsrettigheder omkring år 1500. De blev bekræftet i 1524, og ud fra det år fejrer man købstadjudilæer.

Toldgrænser



Kort tid efter enevældens indførelse i 1660 blev købstæderne omgivet af en toldmur, som eksisterede indtil 1850. Ti år senere trådte loven om frihandel i kraft, men indtil 1920 måtte der dog ikke opføres butikker inden for en mils afstand af købstæderne. Indtil 1850 lå Thisted med

sine toldgrænser som en lille, isoleret enhed mod det omgivende land.



I 1800-tallet havde torvehandelen stor betydning. Den er her foreviget af den kendte maler Martinus Rørbye, som 1830 besøgte sin onkel, amtmanden i Thisted.

Al vareudveksling skulle fortolde efter nærmere fastsatte regler, datidens form for moms. Ved byens indfaldsveje var der opsat bomme og stationeret betjente, der havde til opgave at opkræve de pligtige gebyrer. Da de kom mange til byen for at handle, kunne der somme tider ligefrem være trængsel ved bommene. Der fortælles mange muntre anekdoter om, hvordan man forsøgte at omgå reglerne. En dag kom en mand og hans kone kørende til Thisted. De havde bl.a. medbragt en hane, som konen for at undgå tolden havde puttet op under skørterne. Da de nåede bommen, spurgte betjenten, om de havde noget toldpligtigt. Svaret var nej, men i det samme begyndte hanen at gale i vilden sky. Siden hed konen aldrig andet end "Dorte Kok".

Købmandsgårde

De større købmandsgårde var et dominerende træk ved 1800-tallets Thisted. Det var et langt hus langs gaden med beboelse og butik, og bagved lå gårdspladsen omgivet af stalde, vognhuse og pakhuse. Kunderne fra landet havde fast tilholdssted i en købmandsgård, når de kom til byen. Gårdskarlen sørgede for vogn og heste, mens kunderne blev ekspederet og beværtet med kaffe og måske en dram. Derefter besøgte landboerne andre ærinder i byen, inden de hentede hest og vogn. Man kan sige, at købmandsgårdene var 1800-tallets parkeringspladser og pølsevogne.

Det var af betydning for købmandsgårdens forhold til kundekredsen, at købmanden selv eller hans folk kom fra oplandet og havde slægtninge der. På den måde knyttedes båndene tættere mellem købmand og kunde. Det var også et tegn på tillid, at kunden altid lod lidt gæld stå. At betale hele sin gæld blev opfattet som en uvenlig handling. Til de fleste købmandsgårde hørte der landbrug. Alle gårdene lå inde i byen, mens markerne var uden for bygrænsen. Morgen og aften blev kreaturerne drevet gennem byen, og møddingerne var med til at fremkalde en særlig stemning af landlighed. De forskellige aktiviteter krævede mange folk. Avlsgården skulle passes, og der var til stadighed noget at gøre i pakhusene, på kornlofterne og i saltkældrene. Og der blev også gjort daglige forretninger med byens borgere. De, der ikke havde landbrug, måtte købe mælk og mel. Alle handlende indkøbte kaffe og krydderier. I én af de store købmandsgårde i Thisted i 1850 udgjorde købmandsfamilien otte personer. Desuden var der en handelsbetjent, en handelslærling, fire karle, tre tjenestepiger og en husjomfru. Alle boede hos købmanden. Ofte havde man også logerende. Slægtninge eller kunder på landet sendte deres børn til skolegang eller konfirmation i købstaden. Atmosfæren i en købmandsgård har J. P. Jacobsen skildret i romanen "Niels Lyhne":

"I den mørke krog var bagdøren ind til butikken, der tillige med bønderstuen, kontoret og folkestuen dannede en lidt skummel verden for sig selv, hvor en blandet lugt af simpel tobak og jordslåede gulve, af krydderier og ram tørfisk og vådt vadmøl gjorde

luften tyk og næsten til at smage."